

КОСТАКОВА

Ліна Дмитрівна

linakostakova@gmail.com

УДК 658.152.(045)

ХАРАКТЕРИСТИКА ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА ТА ЙОГО ДЖЕРЕЛ

CHARACTERISTICS OF THE INVESTMENT POTENTIAL OF THE ENTERPRISE AND ITS SOURCES

старший викладач,
Донецький національний
університет економіки і
торгівлі імені Михайла
Туган-Барановського

KOSTAKOVA Lina Dmytrivna – Senior Lecturer, Donetsk National University of Economics and Trade after Mykhailo Tuhan-Baranovskiy

У статті висвітлено проблеми української економіки, що пов'язані з низьким рівнем інвестиційної активності та акцентовано увагу на ефективність залучення інвестиційних ресурсів у процеси пов'язані із відтворенням інвестиційного потенціалу господарюючих суб'єктів. Висвітлено внесок світової науки у дослідження питань пов'язаних із розробкою теорії формування, оцінки та управління інвестиційним потенціалом. Досліджено підходи до визначення сутності інвестиційного потенціалу та джерел, що його формують. Запропоновано вивчати інвестиційний потенціал на основі ресурсного, ймовірнісного та результативного підходів. Запропоновано вивчати інвестиційний потенціал на основі ресурсного, ймовірнісного і результативного підходів, а до джерел його формування відносити трудові, фінансові, економічні, інноваційні, виробничі, управлінські і інформаційні ресурси.

* * *

В статье отражены проблемы украинской экономики, которые связаны с низким уровнем инвестиционной активности и акцентировано внимание на эффективность привлечения инвестиционных ресурсов в процессы связанные с воспроизводством инвестиционного потенциала хозяйствующих субъектов. Отражен вклад мировой науки в исследование вопросов связанных с разработкой теории формирования, оценки и управления инвестиционным потенциалом. Исследованы подходы к определению сущности инвестиционного потенциала и источников, что его формируют. Предложено изучать инвестиционный потенциал на основе ресурсного, вероятностного и результативного подходов, а к источникам его формирования относить трудовые, финансовые, экономические, инновационные, производственные, управленческие и информационные ресурсы.

* * *

The article reflects the problems of the Ukrainian economy, which are associated with a low level of investment activity and focuses on the effectiveness of attracting investment resources in the processes associated with the reproduction of investment potential, as a component of the overall potential of economic entities. It has been determined that investments are precisely that source for business entities that allow them to constantly support the vital activities of their business, and a shortage of investment resources can lead to a crisis. The contribution of world science to the study of issues related to investment attractiveness, the development of a theory of the formation of the methodological foundations for assessing and managing investment potential is reflected, and the existence of a scientific gap with respect to a single approach to the designated components is diagnosed. Based on the analysis of various points of view of domestic and foreign researchers regarding the disclosure of the essence of investment potential, various approaches to its determination are considered, their assessment and the formulation of their own views on this category are presented. It is proposed to study investment potential on the basis of resource, probabilistic and effective approaches, as fundamental. A close relationship between the elements of economic potential, and providing the effect of synergy, is revealed. The main features of the sources of formation of investment potential are considered. Based on the characteristics of the investment potential, the legislative base and the views of scientists and economists, a classification of the sources of its formation has been proposed, which includes labor, financial, economic, innovative, production, managerial and information resources. It has been proved that the resource component of the investment potential is its sources, which in turn are also directly related to the general economic potential of the enterprise, forming a unified system of functioning with it.

Ключові слова: підприємство, проблеми, інвестиційний потенціал, підходи, джерела, оцінка

Ключевые слова: предприятие, проблемы, инвестиционный потенциал, подходы, источники, оценка

Keywords: enterprise, problems, investment, potential, approaches, sources, estimation

ВСТУП

Економіка тієї чи іншої держави вважається міцною тоді, коли в неї йдуть постійні потоки інвестицій, оскільки саме їх рівень показує ступінь довіри інвес-

тора у вкладанні своїх коштів у ту чи іншу справу. З моменту проголошення України самостійною державою інвестиційна активність українських підприємств постійно поступається відносно інвестиційної актив-

ності підприємств інших країн світу. Проте інвестиції є саме тим джерелом для господарюючих суб'єктів, що дозволяє постійно підтримувати життєдіяльність їх бізнесу. У більшості випадків дефіцит інвестиційних ресурсів може призвести до настання кризового стану для підприємства. З огляду на окреслену проблему слід зазначити, що саме потенційні можливості до інвестування виступають як формування стратегічних орієнтирів до подальшого економічного зростання вітчизняних підприємств. Питанням розробки теорії формування, оцінки та управління інвестиційним потенціалом присвятили свої праці такі відомі українські та зарубіжні вчені, як: В. Бард, О. Балацький, Дж. Бейлі, Г. Бірман, І. Бланк, В. Бочаров, В. Галасюк, С. Глазьев, А. Гранберг, В. Геєць, А. Гриценко, А. Даниленко, Є. Домар, Ю. Дорошенко, В. Катасонов, Б. Кваснюк, Т. Косова, Р. Коуз, О. Кузьмін, Є. Лапін, І. Ройзман, М. Скрипниченко, О. Теліженко, Ф. Тумусов, М. Туган-Барановський, Р. Харрод, Т. Хачатуров, В. Хобта, А. Шахназаров, Л. Шинкарук, А. Шпітгоф, С. Шумська та ін. Не дивлячись на значну кількість наукових здобутків стосовно інвестиційної діяльності підприємств, формування та використання їх інвестиційного потенціалу, дана тема залишається у колі підвищеної уваги і дотепер.

МЕТА РОБОТИ полягає у дослідженні теоретичних аспектів пов'язаних з інвестиційним потенціалом та джерелами його утворення.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Підготовка даної статті ґрунтується на комплексному використанні відповідного методичного інструментарію, основу якого складають такі методи, як зіставлення, групування, деталізація, узагальнення, візуалізація тощо.

РЕЗУЛЬТАТИ

Економічне зростання підприємств знаходиться у прямій залежності від рівня використання їх інвестиційного потенціалу.

Активні дослідження сутності інвестиційного потенціалу були розпочаті вітчизняними вченими-економістами тільки з середини 1990-х рр. Науковий і практичний інтерес до проблем потенціалу інвестиційного розвитку в Україні вже протягом більше десяти років залишається високим. Значний внесок у розвиток цього наукового напрямку зробили такі вітчизняні дослідники, як Є. Бойко, Р. Бойчук, В. Геєць, О. Кузьмін, І. Комарницький, А. Кузнєцова, М. Лисенко, А. Садеков, Н. Лисова, О. Ястремська, К. Покатаєва, Ю. Дорошенко, А. Шахназаров, І. Ройзман, Т. Захарова, Р.М. Малишев та ін. Основним об'єктом дослідження в їх працях є поняття «інвестиційна привабливість», економічний, виробничий, інноваційний потенціали, формування методичних основ їх оцінки.

Визначаючи сутність інвестиційного потенціалу, загалом виділяють декілька підходів. У табл. 1 представлено їх класифікацію та авторів, що є прихильниками того чи іншого підходу.

Таблиця 1

Підходи до визначення сутності інвестиційний потенціал

Підхід	Характеристика	Прихильники підходу
Ресурсний	сукупність ресурсів, наявних потужностей суб'єктів господарювання	Марголін А., Кембелл Р. Макконел, Стенлі Л. Брю, Бистряков А., Катасонов В., Белоусова Л., Бард В., Кармов Р., Лосєва С., Зубкова В., Накивайло А.
Ймовірнісний	імовірнісна можливість накопичення суб'єктом господарювання відповідного обсягу ресурсів для подальшого інвестування	Резниченко В., Зурабов Е., Коуз Р., Мавріді К., Зайцева Є., Замогильний Д., Губанова О., Зенченко С., Шеметкіна М., Клімова Н., Трифілова А., Герасимов В., Мініна Л., Васильєв А., Покатаєва К.
Результативний	здатність до досягнення певної віддачі від використовуваних ресурсів незалежно від їх виду, або з позицій оцінки економічних результатів поточної й майбутньої господарської діяльності	Бочаров В., Беломестнова І., Беломестнов В., Дикань В., Колесніков Є.
Структурний	структурний елемент потенціалів вищого порядку, зокрема – економічного	Борисенко А., Лапін Є., Максимов В., Губанова О.
Ринковий	потенційний попит на ресурси на ринку капіталу	Бочаров В., Тумусов Ф., Басалов І., Колесніков О., Отенко І.
Ємнісний	інвестиційна ємність, тобто здатність суб'єкта дослідження (території, підприємства, підсистеми тощо) «поглинати капітал», що залежить від ряду об'єктивних та суб'єктивних факторів	Мироєдов А., Поверенов В., Чуб Б., Бард В., Бузулуков С., Дрогобицький І., Щепетова С., Александров А., Анікін А.

Стосовно ресурсного підходу, то проблема оцінки інвестиційного потенціалу зводиться до визначення вартості доступних ресурсів, а рівень його використання визначають як відношення отриманого результату до обсягу задіяних ресурсів. Водночас такі вчені, як Кембелл Р. Макконел та Стенлі Л. Брю наголошують на певній «впорядкованості цих ресурсів, що дозволяють досягти ефекту синергізму в їх використанні» [1]. Кармов Р. обмежує цю сукупність

ресурсів лише власними ресурсами. Проте таке судження є не досить точним, оскільки залучення зовнішніх інвестиційних ресурсів суттєво збільшує інвестиційний капітал, сприяючи росту прибутку від інвестиційної діяльності підприємства [2].

Ймовірнісний підхід передбачає можливість накопичення підприємством відповідного обсягу ресурсів для подальшого інвестування.

Автори М.В.Чорна, І.О. Жувагіна виокремлюють

у межах ймовірного підходу зовнішній та внутрішній інвестиційний потенціал [3].

Оцінка величини інвестиційного потенціалу за результативним підходом зводиться до оцінки максимального результату, який суб'єкт дослідження може отримати за наявної кількості, якості та структури інвестиційних ресурсів. Дехто вважає, що інвестиційний потенціал – це сукупність економічних відносин між суб'єктами із приводу можливості присвоєння, використання й розвитку інвестиційних ресурсів, що забезпечують певне економічне зростання [4].

Відповідно до структурного підходу інвестиційний потенціал є складовою економічного потенціалу, яка поряд з інноваційним, трудовим та природним визначає модель його функціонування за об'єктами, результатами, ресурсами та елементами. Прийнято вважати, що потенціал вищого рівня містить потенціали нижчих рівнів, які характеризуються взаємозамінністю [3].

За ринкового підходу виділяють потенційний та конкретний попит на інвестиції. Потенційний інвестиційний потенціал є формальним та має місце тоді, коли отримуючи відповідну величину прибутку, власник не бажає здійснювати капіталовкладення, тож саме цей попит і є інвестиційним потенціалом, оскільки формує джерело для майбутнього інвестування» [3]. Така точка зору (ототожнення прибутку господарюючого суб'єкта та інвестиційного потенціалу), є дещо дискусійною, оскільки внаслідок об'єктивного протиріччя між споживанням та накопиченням формальний (потенційний) попит виникає тільки за наявності реальних нагромаджень.

Смнісний підхід передбачає здатність стосовно отримання найбільшої кількості інвестиційної частки ВВП за рахунок використання інвестиційних факторів економічного зростання.

Підсумовуючи викладене вище, інвестиційний потенціал пропонуємо розуміти як частину економічного потенціалу та розглядати його з погляду поєднання ресурсного, ймовірного та результативного підходів.

Водночас між кожним з елементів економічного потенціалу існують міцні взаємозв'язки, тобто зміна стану кожного з них призведе як до кількісної, так і до якісної зміни усіх інших, а найбільш ефективно їх поєднання вплине на формування ефекту синергії у діяльності.

У процесі формування інвестиційного потенціалу суттєве значення мають джерела інвестиційного потенціалу.

Основні риси джерел інвестиційного потенціалу:

- 1) трактування як суміжних з інвестиційними ресурсами;
- 2) матеріальною основою виступають грошові фонди;
- 3) логічною ціллю їх використання є здійснення інвестицій;
- 4) характеризуються побудовою взаємозв'язків між суб'єктами процесу формування цих джерел;
- 5) фондовий характер їх формування;
- 6) їх формування відбувається як нова стадія циклу відтворення інноваційно-інвестиційного потенціалу та суспільного виробництва.

У відповідності до Закону України «Про інвестиційну діяльність», джерела інвестицій приймають тільки фінансову форму інвестиційних ресурсів, а отже, є джерелами інвестиційного потенціалу: бюджетні асигнування, благодійні внески, власні, позикові та залучені кошти інвестора [6]. Тож фінансові джерела інвестицій практично являють собою джерела інвестиційного потенціалу, оскільки включають лише фінансові фонди та потоки.

Науковці-сучасники під джерелами формування інвестиційного потенціалу розуміють фонди та потоки тимчасово вільних коштів, що утворюються у процесі взаємозв'язків між економічними агентами з приводу потенційного формування заощаджень та подальшого їх використання у інвестиційному напрямку [7].

Опираючись на характеристику основних рис інвестиційного потенціалу, законодавчу базу та погляди науковців, пропонується наступна їх класифікація:

1. Трудові ресурси;
2. Фінансові ресурси:

а) власні (частина чистого прибутку, що реінвестується, амортизаційні відрахування, страхова сума відшкодування збитків, внутрішня кредиторська заборгованість, мобілізована частина оборотних активів, довгострокові фінансові вкладення, строк погашення яких закінчується в даному році тощо);

б) позичені (кредити, лізинг, емісія облігацій, франчайзинг, форфейтинг тощо);

3. Економічні ресурси;
4. Виробничі ресурси (включаючи техніку та технології);
5. Інноваційні ресурси;
6. Ресурси управління та інформаційні ресурси.

Отже, ресурсною складовою інвестиційного потенціалу виступають його джерела, а саме трудові, фінансові, економічні, інноваційні, виробничі, управлінські та інформаційні, котрі також безпосередньо пов'язані з загальним економічним потенціалом підприємства та створюють з ним єдину систему функціонування.

ВИСНОВКИ

Вихід України на траєкторію стабільного економічного зростання багато в чому залежить від посилення ролі інвестиційних процесів в економічній діяльності великих потужних промислових підприємств, наявних у них інвестиційних можливостей, ефективності залучення інвестиційних ресурсів у процес розширеного відтворення їх загального потенціалу, тобто від сформованого інвестиційного потенціалу та результативності його використання.

Проведене дослідження показало, що в економічній літературі до цього часу не існує єдиної точки зору стосовно визначення сутності інвестиційного потенціалу підприємства та джерел його формування. У процесі аналізу було з'ясовано, що поняття «інвестиційний потенціал» являє собою елемент загальної системи економічного потенціалу підприємства та характеризується такими складовими, як ресурсна, ймовірна, результативна. Водночас ресурсна складова інвестиційного потенціалу безпосередньо

залежить від джерел, що його формують, а саме фінансової, економічної, кадрової, виробничої, управлінської, інформаційної та інших підсистем.

Список використаних джерел

1. Кэмпбелл Р. Макконнелл, Стэнли Л. Брю. Экономикс: Принципы, проблемы и политика: учеб. пер. с англ. М.: Инфра-М, 1999. 905 с.
2. Кармов Р.А. Инвестиционный потенциал и социально-экономические условия его реализации в трансформационной экономике: дис. ... канд. экон. наук: 08.00.01 / Экономическая теория. М., 2007. 146 с.
3. Чорна М.В., Жувагіна І.О. Оцінка інвестиційного потенціалу підприємств роздрібної торгівлі: монографія. Харків : Лідер, 2014. 222 с.
4. Боcharов В.В. Инвестиционный менеджмент: учеб. пос. СПб.: Питер, 2004. 162 с.
5. Дідух С.М. Принципи побудови системи оцінки інвестиційного потенціалу підприємств. Ефективна економіка. 2009. № 3. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&iid=48>.
6. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991. № 47. Ст. 10. URL: <https://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1560-129>.
7. Феняк Л.А. Джерела формування інвестиційних ре-

сурсів. Збірник наукових праць ВНАУ. 2010. № 36. С. 134-139.

References

1. Kempbell R. Makkonnell, Stenli L. Bryu. Economics: Principles, problems and policies: textbook / transl. from English. Moscow: Infra-M, 1999. 905 p. (in Russian)
2. Karmov R.A. Investment potential and socio-economic conditions for its implementation in a transformational economy: diss. ... cand. econ. sciences: 08.00.01 / Economic theory. Moscow, 2007. 146 p. (in Russian)
3. Chorna M.V., Zhuvahina I.O. Assessment of investment potential of retailers. Kharkiv: Lider, 2014. 222 p. (in Ukrainian)
4. Bocharov V.V. Investment Management: tutorial. Saint Petersburg: Piter, 2004. 162 p. (in Russian)
5. Didukh S.M. Principles of construction of enterprise investment potential assessment system. An efficient economy. 2009. № 3. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&iid=48>. (in Ukrainian)
6. On Investment Activity: Law of Ukraine from 18.09.1991. № 47. Art. 10. URL: <https://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1560-129>. (in Ukrainian)
7. Feniak L.A. Sources of formation of investment resources. Collection of scientific works VNAU. 2010. № 36. pp. 134-139. (in Ukrainian)